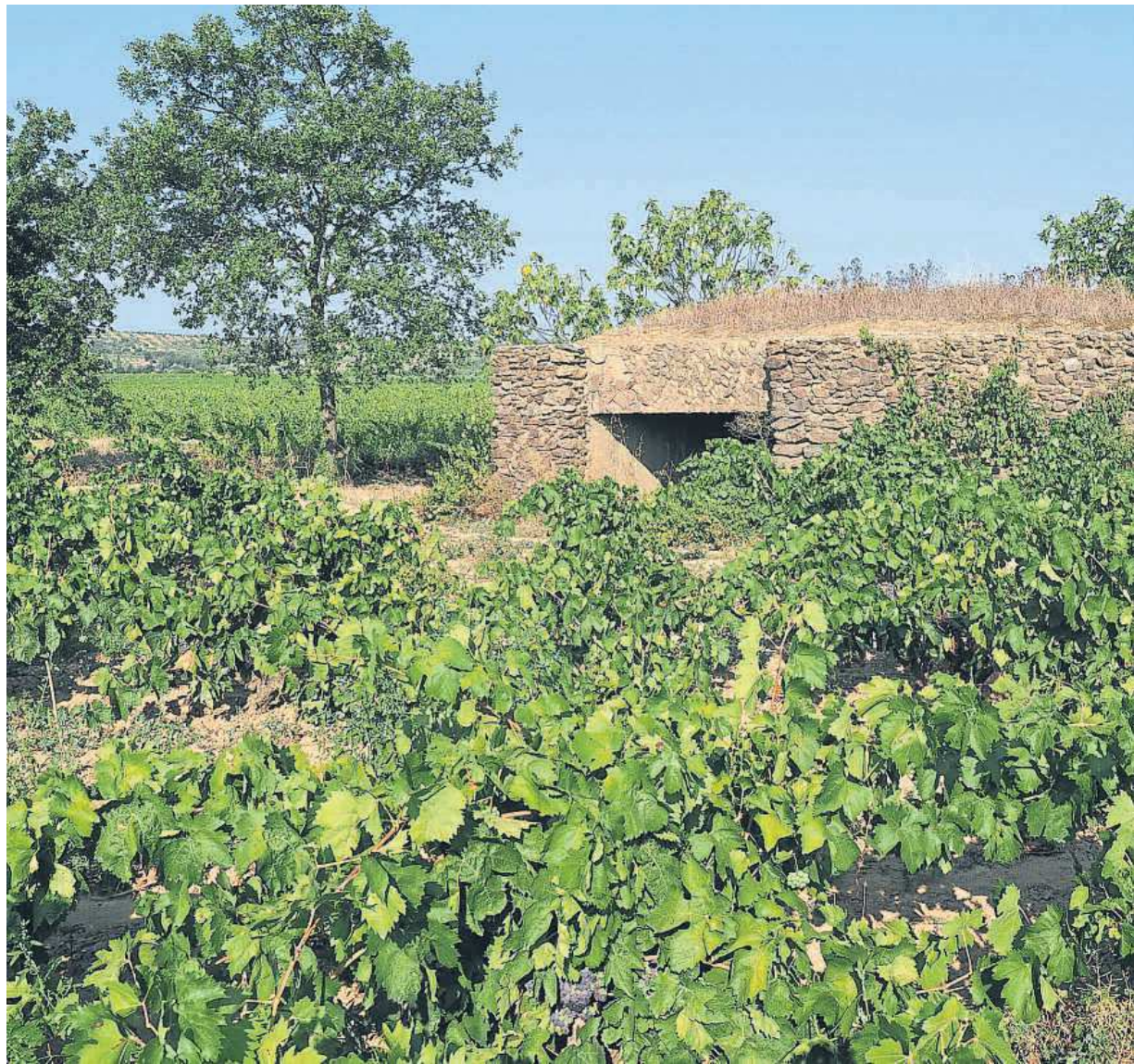

R

EL REPORTATGE

Franco va fer construir sis mil búnquers, mai utilitzats, que avui són un patrimoni de guerra que es pot visitar

Camuflats
Els búnquers es recobrien de pedres o de vegetació per no ser detectats

Els búnquers de la línia P

JOSEP PLAYÀ MASET
Barcelona

El 23 d'agost del 1944, dos dies abans que una divisió aliada alliberés París dels nazis, Franco va aprovar la Instrucció C-15 per fortificar la frontera pirinenca. Estava previst construir 10.000 búnquers agrupats al voltant de 169 centres de resistència, al llarg dels 450 quilòmetres de frontera amb França. Al final se'n van construir prop de 6.000, la meitat a Catalunya, que, atès que és una zona menys muntanyosa, era més vulnerable en cas d'invasió.

Sobre els nombrosos búnquers que encara es conserven, i que en alguns casos són visitables, hi ha hagut certa confusió pel que fa als orígens, la construcció i fins i tot la seva denominació. Algunes fortificacions a la costa van ser construïdes durant la guerra pels republicans, que temien una invasió franquista per mar. I un cop acabat el conflicte, el 1940, es va aprovar la Instrucció C-6 per

construir uns primers búnquers amb l'objectiu de protegir-se dels republicans exiliats o dels que poguessin atacar des del nord. Però és a partir del 1944 que arrenca la construcció de l'anomenada Línia P (Pirineu). No va ser obra dels batallons de treballadors, com s'ha especulat, sinó de soldats de lleva, un nombre inde-

L'arquitecta Adela Geli-Anticó analitza l'arquitectura de guerra i la seva adaptació al paisatge

terminat –es parla de 12.000–, allotjats en tendes o barracons.

De tot això en dona compte el llibre *Búnquers. Recórrer la Garriguella fortificada*, de l'arquitecta Adela Geli-Anticó, coeditat amb l'Institut d'Estudis Empordanesos, en una segona versió

ampliada respecte a la publicada fa cinc anys. L'autora se centra en el terme municipal de Garriguella (Alt Empordà), un dels de més densitat de construccions, on s'aixequen 380 búnquers, un 13% de la Línia P a Catalunya. Va ser el punt d'inici de la construcció d'aquestes fortificacions, juntament amb una altra zona propera, a Biure. Per la seva situació, en una zona més aviat plana, entre vinyes i oliverars, ben comunicada, era un punt geoestratègic.

Adela Geli-Anticó analitza amb gran minuciositat aquesta arquitectura de guerra, poc valorada i estudiada fins fa poc. L'historiador F. Xavier Hernández Cardona destaca al pròleg la feina d'iconografia 3D que permet analitzar la tecnologia constructiva i armamentística en relació amb el relleu i el paisatge.

En aquesta segona edició s'hi ha inclòs una revisió de contingut a partir de propostes de Carles Miñarro, estudiós de la història militar, i un epíleg biogràfic sobre Míguel Vega, un constructor

basc contractat el 1945 com a encofrador que va treballar gairebé dos anys i mig entre Garriguella i Roses. “El que més em va sorprendre del treball de camp –diu l'autora– va ser la diferència entre quan veia el búnquer des de fora, que semblava enorme, i quan hi entrava a dins, amb espais molt estrets. Vaig entendre

Només a l'Empordà es van construir uns dos mil búnquers, dels quals 380 són a Garriguella

que la clau d'aquestes arquitectures estava en els gruixos de formigó per protegir-ne l'interior, i així vaig descobrir les diferents tipologies que responen al tipus d'arma que estava previst fer servir des de dins”. Hi ha búnquers d'observatori (de forma cilíndrica, que permeten observar tot un

batalló de 600 soldats o una companyia de 120-150 soldats); a cel obert, per a metralladores antiàerries o morter; els de canons anti-tanc o d'infanteria; els d'armes lleugeres (metralladores o fusells), i els refugis per a personal i provisions.

Els materials arribaven en tren, en camió i sovint es traslladaven fins al lloc de construcció en mules. Per perforar el terreny s'utilitzava dinamita, i amb les pedres extretes de les explosions, el ciment i la sorra es feia el formigó. Els manuals deien que la part frontal i el sostre dels búnquers havien de tenir una espessor d'un metre. I una vegada construïts, es camuflaven amb pedres, vegetació o fins i tot imitant construccions urbanes.

“La dosificació del ciment havia de ser de 400 quilos per metre cúbic de formigó, però a la pràctica es va aplicar la proporció d'una pala de ciment per cada dues de sorra i tres de grava” ha explicat Geli-Anticó. Segons un altre historiador, Josep Clara, en un estu-

Després d'anys d'impàs l'editorial Univers comença a publicar la poesia completa, a càrrec de Glòria Bordons

Tota la poesia de Joan Brossa, finalment

FRANCESC BOMBÍ-VILASECA
Barcelona

Finalment, després d'anys i panys, l'editorial Univers ha començat a publicar la poesia completa de Joan Brossa (1919-1998). Semblava que no havia d'arribar mai. Curiosos, si més no, tractant-se d'un poeta reconegut i admirat arreu, amb una obra visual que en beu a bastament i que es pot admirar a tot el món.

El 1999, fins i tot, l'editor Xavier Folch n'havia anunciat la publicació al Grup 62, es va signar un contracte i el 2003 Glòria Bordons, la gran especialista en Brossa, en va revisar les primeres galerades, però la manca d'ajuts institucionals ho va aturar. Fins ara, que precisament la convocatòria d'uns ajuts de la Institució de les Lletres Catalanes ha desencallat l'empresa.

Així, *Poesia completa. Volum I, 1940-1960* (Univers) abasta els primers vint anys de la poesia de Joan Brossa, més de 1.400 pàgines que reuneixen fins a 44 poemaris entre els quals hi ha els primers *Poemes hipnagògics* i títols importants com *Sonets de Caruixa*, *Em va fer Joan Brossa*, *U no és ningú*, *El pedestal són les sabates* o *Poemes civils*. Aquest any mateix està prevista la publicació del segon volum, i el tercer i últim quedaria per al 2023.

El llibre, que inclou també onze

Glòria Bordons, fotografiada amb l'obra de Brossa *Record d'un malson*, amb el cap de Porcíoles

poemes inèdits, endreça l'obra brossiana, que ha tingut en la dispersió un dels principals problemes. Bordons explica que en vida de Brossa la publicació va ser "caòtica, fins a cert punt, perquè va haver-hi un llarg període, fins als anys setanta, en què realment amb prou feines havia publicat tres llibres". I esclar, llavors el poeta ja va intentar recuperar l'obra anterior, però no se'n va

sortir i va anar publicant en tries i antologies com *Poesia rasa* molts d'aquests poemes, però no es posa al dia fins als anys vuitanta.

Brossa va ser un autor molt prolífic, escrivia molt i hi creia, i Bordons insisteix que "tenia una intenció clara de fer arribar a la gent tot el que havia escrit, però esclar, l'obra dels primers anys la coneixien els de Dau al Set i poc més, i com que tenia tanta obra escri-

ta era impossible donar-ho tot".

Allibere, el lector "hi trobarà bàsicament els principis de Brossa, amb imatges hipnagògiques, producte del subconscient. Després s'hi veu també la influència de Foix, que li diu que escrigui sonets, i ell li fa cas".

I com evoluciona: "Als sonets hi ha també imatge hipnagògica, i va canviant, del món màgic i misteriós a partir de la natura va baixant

cap a terra, que és el moment en què apareix João Cabral de Melo Neto -poeta i diplomàtic que tindrà molta influència en el grup de Dau al Set-, que el porta més cap als homes en general, cap als problemes dels homes", recorda Bordons. A partir d'aquí es va configurant un Brossa experimental que si de vegades té un punt líric,

"Pots agafar un poema dels anys cinquanta i traient algun referent funciona", explica Glòria Bordons

també "busca la manera d'explicar les lluites i problemes dels homes, però no d'una manera directa sinó poètica". "Així fins a arribar al poema mínim de dues ratlles o en un article i un substantiu, una depuració que desemboca en la poesia rasa i en els poemes civils, civils no només pel que diu sinó també per la forma com estan escrits", prossegueix. I finalment diu: "Brossa diu les coses pel seu nom, i encara que la societat hagi canviat molt, sempre acaba passant el mateix, i per tant pots agafar encara avui un poema seu dels anys cinquanta i traient alguna referència concreta funciona perfectament. La crítica és sempre als mateixos, i lamentablement els mateixos no canvien".

YOU WON'T BELIEVE IS NOT JAGGER!

¡VUELVEN!

NOT THE ROLLING STONES

THE ROLLING STONES TRIBUTE

Palau de la Música
26 feb. 2022 - 22:30h

The great **Karin Bello** is simply the best!

¡VUELVE!

TYPICALLY **TINA** TURNER TRIBUTE

Palau 22 enero 2022 - 22:30h

¡VUELVE!

BIG BREAK FREE

THE WORLD'S BEST **QUEEN** TRIBUTE BAND

¡ÉXITO DE VENTAS! PRORROGADO 7 may. 22:30h

ABBA TRIBUTE

¡VUELVEN!

MASTERS OF THE SCENE

¡ÉXITO DE VENTAS! PRORROGADO 12 mar. 22:30h

TRIBUTOS A **mecano**

HÉROES DE LA **antártida**

¡VUELVEN!

Un viaje nostálgico a través de sus **¡INNUMERABLES ÉXITOS!**

¡ÉXITO DE VENTAS! PRORROGADO 4 jun. 22:30h

LA MEJOR MÚSICA DE CINE

WILLIAMS ZIMMER

A SYMPHONIC CELEBRATION

HOLLYWOOD SYMPHONY ORCHESTRA

¡ÉXITO DE VENTAS!

¡ÚLTIMAS FECHAS!

Palau de la Música
23 enero 2022 - 19:00h
5 febrero 2022 - 22:30h

www.nkprodarte.com

www.palaumusica.cat / www.liceubarcelona.cat / www.auditori.cat

Información: 93 655 13 11
Grupos (+10 per.):
grupos@nkprodarte.com